

N:o 52.

Ank. till Riksd. kansli den 14 maj 1906, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud för krigsmanskap att deltaga i vissa sammankomster.

Genom en den 4 innevarande maj dagtecknad proposition, n:o 153, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om förbud för krigsmanskap att deltaga i vissa sammankomster.

Härigenom förordnas som följer:

Är sammankomst utsatt att äga rum å ort, där krigsmanskap är samladt till tjänstgöring, och kan det på giltiga grunder antagas, att vid sammankomsten skola förekomma yttranden, hvilka åsyfta att utplåna känslan af plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräfvat krigslydnaden, äge på stället varande högste befälhafvare förbjuda manskapet att deltaga i sammankomsten. Om för-

budets meddelande aflåte befälhafvaren ofördröjligen underrättelse till justitiekansleren.

Öfverträdelse af förbud, som här afses, vare ansedt såsom brott mot krigslydnaden, hvarom sägs i 87 § strafflagen för krigsmakten.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Då förevarande lagförslag, som utarbetats inom justitiedepartementet, anmäldes i statsrådet den 24 april 1906, anfördes, enligt det därvid förda, nu föreliggande proposition bilagda protokoll, af chefen för justitiedepartementet följande:

»Såsom jag redan vid en del föregående tillfällen haft anledning framhålla, har på senare tider inom vårt land bland krigsmanskapet och särskildt den värnpliktiga delen däraf påbörjats en agitation, hvilken, om ej ett kraftigt ingripande däremot sker, hotar att utplåna känslan af plikter mot fosterlandet och undergräfvat krigslydnaden. I den mån denna agitation tager formen af upphetsning till brott mot krigslydnaden, skulle den enligt det af mig framlagda förslaget till lag om vissa ändringar i 10 kap. strafflagen komma att drabbas af strängare straff än för närvarande. Agitationen har emellertid också sökt verka mera indirekt genom att undergräfvat andan hos krigsmanskapet, genom att förhåna fosterlandskärleken, genom att framställa befålet såsom en fiende, hvilken allenast bör blifva föremål för hat och missaktning. Äfven mot dessa former af agitation måste samhället söka värna sig.

De medel, som härvid böra ifrågakomma, äro — utom ett kraftigt och fördomsfritt arbete å undanröjande af bestående missförhållanden — i främsta rummet upplysning och uppfostran. Det är emellertid att befara, att enbart härigenom det åsyftade målet ej kan nås. Samhället måste äfven vara betänkt på att direkt söka undanhålla manskapet från dåliga inflytelser.

Krigstjänsten i ett land, hvars försvarssystem är byggdt på allmän värnplikt, får, såsom vid flerfaldiga tillfällen af såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen framhållits, icke betraktas enbart såsom en öfning, afseende att bibringa vederbörande vissa färdigheter. Den måste äfven vara en skola i kärleken till fosterlandet och medvetandet af plikter mot detta; och då fråga är om uppfostran, måste det uppenbarligen vara berättigadt att på-

lägga den det gäller att uppfostra de band, som ändamålet kräfver. Det är från denna synpunkt jag utgått vid utarbetande af det föreliggande förslaget. Någon inskränkning i yttrandefriheten innebära sålunda icke de ifrågasatta bestämmelserna.

Förslaget medger vederbörande befälhafvare rätt att, då sammankomst är utsatt att äga rum å ort, där krigsmanskap är samladt till tjänstgöring, förbjuda manskapet att deltaga i sammankomsten, om det på giltiga grunder kan antagas, att vid sammankomsten skola förekomma yttranden, åsyftande att utplåna känslan af plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befålet eller eljest undergräfvat krigslydnaden. Med hvad sålunda föreslagits afses gifvetvis ej något försök att göra manskapet till ett tanke- och viljelöst redskap. Den enligt lagen befålet medgifna rätt får således t. ex. icke användas att öfver hufvud hindra manskapet att öfvervara sammankomster, där frågor af allmänt intresse behandlas, äfven om vid sådana sammankomster kritik skulle förekomma af bestående förhållanden, missförhållanden påpekas och dylikt. Hvad man velat förekomma är endast, att den armé och den flotta, som hafva till sin uppgift att utgöra det yttersta skyddet för vår rätt att vara till som ett fritt folk, att lefva under de former, som öfverensstämman med vår vilja och våra önsknningar, utsättas för en rent anarkistisk påverkan sådan som den, hvilken försökts på senare tider. Med detta syfte förutsätter emellertid lagens handhafvande mycket omdöme från deras sida, åt hvilka handhafvandet anförtros. Befålet måste vid bedömande af, huruvida giltig anledning att meddela förbud föreligger, klart hafva för ögonen, att det är ett stort förtroende samhället visat detsamma genom att lägga en sådan makt i dess händer.

Klart är, att, om garantier skola vinnas för att en sådan makt, som förslaget afser att gifva, icke skall missbrukas, densamma icke bör lämnas hvilken befälhafvare som helst. Förslaget uppdrager också för hvarje ort lagens handhafvande åt högste befälhafvaren på platsen, sålunda t. ex. i Stockholm åt öfverkommendanten och vid mötesplats för ett regemente dettas chef. Härigenom torde, såvidt möjligt, vara sørjdt för att den mogenhet i omdöme, som detta handhafvande kräfver, också i verkligheten skall förefinnas i hvarje särskildt fall.

En ytterligare garanti mot förhastade beslut har jag dessutom sökt finna genom den föreslagna bestämmelsen, att det för hvarje gång förbud meddelas skall åligga den befälhafvare, som meddelat detsamma, att ofördröjligen därom aflåta underrättelse till justitiekansleren. Genom denna bestämmelse synes mig en dubbel fördel komma att uppnås. Dels sørjes

därigenom för att icke enbart militärt åskådningssätt kommer att göra sig gällande. Dels skärpes ansvarskänslan genom medvetandet om kontroll.

Beträffande förslaget bestämmelser i öfrigt torde jag endast böra erinra, att under beteckningen sammankomst uppenbarligen falla alla möten, vare sig de afse öfverläggningar i ett eller annat ämne eller åhörande af föredrag och dylikt.»

Sedan förslaget undergått grundlagsenlig granskning i högsta domstolen, har detsamma, utan att vid nämnda granskning gjordt uttalande föranledt förändring däri, genom förevarande proposition förelagts Riksdagen.

Utskottet har vid granskning af det i propositionen innefattade lagförslaget icke funnit anledning till någon erinran; och hemställer utskottet alltså,

att förevarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 maj 1906.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservation:

af herrar *Lindhagen* och *Jansson*, hvilka anført:

»Ifrågavarande lagförslag om inskränkning i församlingsfriheten synes oss ur allmänna synpunkter föga tilltalande. Vi äro ock öfvertygade om, att förslaget skall blifva af ringa betydelse för det åsyftade ändamålet, men väl ofta kunna verka motsatsen af hvad man afsett och äfven föranleda ingripande i oträngda mål.

Det är nämligen ägnadt att väcka betänkligheter att med allmän lags helgd åt militär myndighet lämna förpliktelse och uppmuntran till utöfvande af ett dylikt förmynderskap. Sträfvandena i afseende å försvarsväsendets ordnande gå ju snarare i den riktningen att begränsa den militära makten till det rent fackliga området samt i öfriga ämnen låta de borgerliga lagarna och det civila omdömet göra sig gällande.

Förslaget innehåll framvisar icke heller några objektiva grunder till ledning för lagens tillämpning, hvilket ju också måste möta stora svårigheter. Lagen får helt karaktär af en disciplinstadga, som för sin tillämplighet först och sist bygger på subjektiva omdömen. Redan hänvisningen till hvad högste befälhafvaren »kan på giltiga grunder antaga skola förekomma» angifver detta med omisskännlig tydlighet. Vid anvisningen åter af de ämnen, som böra anses förgripliga, synes det, som om författningen åtminstone bort nyktert begränsa sig till angelägenheten, att manskapet fullgör sina militära förpliktelser och särskildt ej åsidosätter den tillbörliga lydningen mot befälet. Men förslaget pålägger vederbörande att i allmänhet vaka öfver upprätthållandet af »känslan af plikter mot fäderneslandet». Därmed viker, såvidt vi förstå, all fast mark för lagens tillämplighet, och införes såsom enda norm högste befälhafvarens personliga åskådningssätt i politiska och sociala frågor. Härmed är ingalunda sagdt, att icke vederbörande i de flesta fall skola söka beffita sig om opartiskhet. Men vederbörande äro dock människor; och särskildt är det ett obestriddigt sakförhållande, att den anda, som hvilar öfver allt militärväsende, leder synen bort från de ideella framtidsmålen och skapar en uppfattning, som gärna stämplar exempelvis fredsförkunnare och kättare utan åtskillnad såsom fiender till de officiella fosterländska institutionerna och i följd däraf afven till fäderneslandet.

För öfrigt lär man redan nu ofta begagna sig af permissionsvägran och liknande åtgärder för att vinna samma sak, som åsyftas med lagförslaget. Det invändes nu häremot, att detta plägar vanligen väcka stor misstämning. Men ingalunda lär den nu ifrågasatta lagstiftningen i detta afseende leda in saken i ett bättre läge. Alla, som önskat bevista en sammankomst eller ett föredrag men förbjudas att göra det, upptändas likafullt af ovilja mot befälet och de militära institutionerna i allmänhet. Och hos dem, som förut varit främmande eller ointresserade för saken, väckes lätt ett nyfödt begär att smaka den förbjudna frukten.

Den kungl. propositionen sätter själf ett visst frågetecken för sitt förslag, då i den särskildt framhålles, hurusom »lagens handhavande kräfver mycket omdöme», men ej tillika göres sannolikt, att detta omdöme skall i erforderlig mån förefinnas, utan tvärtom betonas nödvändigheten af garan-

tier. Den garanti emellertid, som förslaget uppsöker genom att lägga beslutet i högste befälhafvarens hand, får af ofvan angifna skäl ej tillmätas någon vidare vikt. Och den föreskrifna underrättelsen till justitiekansleren torde visserligen icke sakna allt värde men icke heller vara af någon synnerlig betydelse.

På grund af hvad sålunda anförts och med hänsyn jämväl till förslaget sammanhang med de likaledes framlagda förslagen om inskränkningar i yttrandefriheten och tryckfriheten, nödgas vi hemställa:

att förevarande proposition icke må vinna Riksdagens bifall.»
